

RUSIJA

Odnosi med EU in Rusijo so napeti vse od leta 2014 zaradi nezakonite priključitve Krima Rusiji, njene podpore uporniškim skupinam na vzhodu Ukrajine, njenih sosedskih politik, kampanj dezinformiranja in negativnih dogodkov v državi. Po ruskem posredovanju v Siriji pa so se še zaostri. EU vse od leta 2014 redno podaljšuje sankcije proti Rusiji. EU in Rusija sta še naprej močno soodvisni, EU pa se ravna po pristopu selektivnega sodelovanja.

PRAVNA PODLAGA

- Naslov V Pogodbe o Evropski uniji (PEU): „zunanje delovanje“;
- člena 206 in 207 (trgovina) ter člani od 216 do 219 (mednarodni sporazumi) Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU);
- sporazum o partnerstvu in sodelovanju (dvostranski odnosi).

ODNOSI MED EU IN RUSIJO

Do izbruha krize v Ukrajini sta EU in Rusija gradili strateško partnerstvo, ki je med drugim zajemalo trgovino, gospodarstvo, energetiko, podnebne spremembe, raziskave, izobraževanje, kulturo in varnost, pa tudi preprečevanje terorizma, neširjenje jedrskega orožja ter reševanje konfliktov na Bližnjem vzhodu. EU je bila odločna podpornica pristopa Rusije k Svetovni trgovinski organizaciji (STO) (kar se je zgodilo leta 2012). V zadnjih letih je vprašanje skupnega sosedstva postalo pomemben vir trenj med EU in Rusijo. Nezakonita priključitev Krima Rusiji marca 2014 in dokazi, da Rusija podpira uporniške sile na vzhodu Ukrajine, so sprožili mednarodno krizo. EU je pregledala svoje dvostranske odnose z Rusijo, ukinila redna dvostranska vrhunška srečanja ter ustavila dialog o vizumskih vprašanjih in pogovore o novih dvostranskih sporazumih, ki bi nadomestili sporazum o partnerstvu in sodelovanju. Pristop EU do odnosov z Rusijo je trenutno dvotiren ter združuje postopne sankcije in poskuse iskanja diplomatskih rešitev za konflikt v vzhodni Ukrajini. Ruska prizadevanja v okviru skupine držav E3+3, ki so julija 2015 sklenile jedrski sporazum z Iranom, so zbudila pričakovanja o tesnejšem sodelovanju na svetovni ravni, vendar so rusko poseganje v sirsko vojno, ki se je začelo septembra 2015, s podporo predsedniku Bašarju al Asadu in agresivne kampanje dezinformiranja tako znotraj kot zunaj Rusije povzročili dodatne napetosti z Zahodom.

Leta 2018 je Vladimir Putin s 76,69 % glasov ponovno zmagal na predsedniških volitvah in dobil četrti predsedniški mandat. Kot se je zgodilo že pri prejšnjih volitvah, Evropski

parlament tudi tokrat ni bil povabljen k napotitvi misije za opazovanje volitev. Ruska zakonodaja, ki se sprejema od leta 2012 dalje, je uperjena proti opoziciji in civilni družbi. Na stotine nevladnih organizacij je bilo označenih za „tuje agente“ in/ali „nezaželeno organizacije“, oblasti pa so poostriale nadzor nad mediji in uporabo interneta. EU je zaskrbljena glede pravne države, tudi zaradi korupcije. Leta 2017 in 2018 so po vsej Rusiji potekali protikorupcijski protesti, ki jih je sprožil opozicijski politik Aleksej Navalni, na katere so se oblasti ostro odzvale. Osrednja volilna komisija in vrhovno sodišče sta Navalniju zaradi sporne pretekle obsodbe prepovedala, da bi kandidiral za predsednika. Putinova prevlada in velik uspeh za njegovo stranko Združene Rusije sta se napovedovala že na parlamentarnih volitvah septembra 2016.

Leta 2017 si je rusko gospodarstvo opomoglo od recesije, ki je trajala od 2014 do 2016, in pretresov v bančnem sektorju ter zabeležilo večje prihodke od izvoza nafte in blaga. Obeti so dobri, vendar so razmere na področju naložb v državi negotove, uspešnost gospodarstva pa ostaja odvisna od cen nafte in plina. Gospodarski sistem je usmerjen na nekaj sektorjev. Transformacijskih naložb ni dovolj, velika podjetja, ki so blizu državi, pa prevladujejo trg. Kljub sankcijam Evropska unija ostaja največja trgovinska partnerica Rusije, Rusija pa četrta največja trgovinska partnerica EU, vendar številni dejavniki, npr. ruski embargo na več kmetijsko-živilskih proizvodov EU, spori v okviru Svetovne trgovinske organizacije in resne omejitve možnosti za podjetja EU, da sodelujejo pri ruskih javnih naročilih, kvarijo trgovinske in gospodarske odnose.

EU od marca 2014 postopoma uvaja omejevalne ukrepe proti Rusiji v odziv na nezakonito priključitev Krima in destabilizacijo Ukrajine. Sankcije EU so se močno namnožile po sestrelitvi letala na letu MH17 17. junija 2015 nad območjem pod nadzorom upornikov, ki jih podpira Rusija, v vzhodni Ukrajini. Sankcije se redno posodabljujejo in podaljšujejo.

Omejevalni ukrepi EU pa imajo različne oblike. Z diplomatskimi ukrepi je Rusija izključena iz skupine G8, proces pristopa Rusije k OECD in Mednarodni agenciji za energijo je zaustavljen, redna dvostranska vrhunška srečanja med EU in Rusijo pa so začasno ukinjena.

Gospodarske sankcije so usmerjene v izmenjave z Rusijo v določenih gospodarskih sektorjih. Omejujejo dostop do primarnih in sekundarnih kapitalskih trgov EU za nekatere ruske banke in podjetja. Prepovedujejo izvoz in uvoz orožja ter izvoz blaga z dvojno rabo za vojaške namene ali vojaške končne uporabnike v Rusiji. Omejujejo tudi dostop Rusije do nekaterih občutljivih tehnologij in storitev, ki se lahko uporabijo za pridobivanje in iskanje nafte. Veljajo posebne omejitve gospodarskih odnosov s Krimom in Sevastopolom, vključno s prepovedjo uvoza blaga s polotoka ter izvoza nekaterega blaga in tehnologij, omejitvami naložb in prepovedjo zagotavljanja turističnih storitev. Z ukrepi na področju gospodarskega sodelovanja se začasno ukinjajo nove finančne operacije Evropske investicijske banke (EIB) in Evropske banke za obnovo in razvoj (EBRD) v Rusiji.

Posamezni omejevalni ukrepi veljajo za več kot 150 posameznikov in 40 subjektov, za katere veljata zamrznitev sredstev in prepoved potovanja, ker je njihovo ravnanje spodkopalo ozemeljsko celovitost, suverenost in neodvisnost Ukrajine. Na seznamu so govorci obeh domov ruske zvezne skupščine (državne dume in zveznega sveta)

in sedanji predsednik ruske delegacije pri odboru za parlamentarno sodelovanje EU-Rusija.

Svet za zunanje zadeve je marca 2016 opredelil pet vodilnih načel, na katerih temelji odnos EU z Rusijo: (1) izvajanje sporazuma iz Minska je ključni pogoj za vsako bistveno spremembo stališča EU do Rusije; (2) okrepitev odnosov z vzhodnimi partnericami EU in drugimi sosednjimi državami, tudi v osrednji Aziji; (3) povečanje odpornosti EU (npr. glede energetske varnosti, hibridnih groženj ali strateškega komuniciranja); (4) selektivno sodelovanje z Rusijo o vprašanih, ki so v interesu EU; (5) potreba po udeležbi v medosebnih stikih in podpori ruske civilne družbe. Prvo načelo trajanje nekaterih sankcij EU posredno povezuje z napredkom pri iskanju mirne rešitve konflikta v vzhodni Ukrajini.

Rusija od avgusta 2014 izvaja povračilne ukrepe na sankcije EU in zahodnih držav (vključno z ZDA, Kanado in Avstralijo); pod pretvezo kršitev standardov prehranske varnosti je uvedla povračilne ukrepe za kmetijske proizvode, surovine in hrano. To je okrepilo rusko politiko nadomeščanja uvoza v kmetijskem sektorju. Rusija uporablja tudi „seznam nezaželenih oseb“ (stop-list) za državljane EU in ZDA, ki kritizirajo njena dejanja, katerim prepoveduje vstop na rusko ozemlje (med njimi je tudi 18 poslancev Evropskega parlamenta). Pravna pritožba nad uvrstitvijo osebe na ruski seznam ni mogoča, kar pa ne velja za prepoved potovanja, ki jo izvaja EU.

VELJAVNI SPORAZUMI

Pravna podlaga za odnose med EU in Rusijo je sporazum o partnerstvu in sodelovanju, ki je bil podpisan junija 1994. Sprva je bil veljaven 10 let, zdaj pa se vsako leto samodejno podaljšuje. V njem so določeni glavni skupni cilji, vzpostavljen je institucionalni okvir za dvostranske stike (vključno z rednimi posveti o človekovih pravicah in polletnimi srečanji na ravni predsednikov, ki so zdaj zamrznjena).

Na vrhu v Sankt Peterburgu maja 2003 sta EU in Rusija medsebojno sodelovanje utrdili s štirimi „skupnimi prostori“: s skupnim gospodarskim prostorom, skupnim prostorom svobode, varnosti in pravice, skupnim prostorom zunanje varnosti in skupnim prostorom za raziskave, izobraževanje in kulturo. Na regionalni ravni sta leta 2007 skupaj z Norveško in Islandijo oblikovali novo politiko severne dimenzije, usmerjene v čezmejno sodelovanje v regijah Baltskega in Barentsovega morja. Julija 2008 so se začela pogajanja o novem sporazumu med EU in Rusijo, ki bi vključeval „pravno zavezujoče obveznosti“ na področjih, kot so politični dialog, pravosodje, svoboda, varnost, gospodarsko sodelovanje, raziskave, izobraževanje, kultura, trgovina, naložbe in energija. Leta 2010 je bilo vzpostavljeno partnerstvo za modernizacijo. Leta 2011 so se končala pogajanja o sporazumu o poenostavitvi vizumskih postopkov. Zaradi ruskega posredovanja na Krimu so vsi pogovori in postopki zastali. Evropski svet je leta 2014 zamrznil sodelovanje z Rusijo (z izjemo čezmejnega sodelovanja in medosebnih stikov), pa tudi novo finančno podporo EU tej državi prek mednarodnih finančnih institucij.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Lizbonska pogodba določa, da mora Evropski parlament odobriti vsak novi sporazum, kot je odobril že prejšnji sporazum o partnerstvu in sodelovanju. Odobritev Parlamenta je potrebna tudi za posamezne sporazume (kakršen je sporazum o poenostavitvi vizumskih postopkov). Parlament ne določa strateških potreb ali akcijskih programov neposredno, temveč skupaj s Svetom odloča o ciljih in prednostnih nalogah finančne pomoči EU, pa tudi o evropskem instrumentu sosedstva, s katerim se financira regionalno sodelovanje EU z Rusijo. Poleg tega ima Parlament po postopku „demokratskega nadzora“ pravico, da pred sprejetjem pregleda dokumente, ki usmerjajo izvajanje tega evropskega instrumenta.

Evropski parlament je sprejel več resolucij o Ukrajini, v katerih je obsodil nezakonito priključitev Krima Rusiji in vlogo te države pri destabilizaciji vzhodne Ukrajine. Junija 2015 je sprejel resolucijo o stanju odnosov med EU in Rusijo, v kateri je podprl sankcije EU in poudaril, da je kljub težavnim odnosom treba zagotoviti ambicioznejšo finančno pomoč EU ruski civilni družbi in spodbujati medosebne stike. Kasneje je v drugih resolucijah pozdravil prizadevanja za energetske unije, ki jih je povzela Komisija, da bi zmanjšali odvisnost od uvoza energije iz Rusije, in za ukrepe EU proti agresivni propagandi Rusije in drugih tretjih držav. Parlament je pozval k sodelovanju z Rusijo v boju proti terorizmu in mirovnemu procesu na Bližnjem vzhodu, vendar je bil kritičen do ruskega posredovanja v Siriji.

Parlament je pred letom 2014 podpiral nov, celovit sporazum z Rusijo, ki bi temeljil na skupnih vrednotah in interesih, vendar je v več samoiniciativnih poročilih izrazil resno zaskrbljenost glede spoštovanja človekovih pravic, pravne države in stanja demokracije v Rusiji. Najbolj zgovoren primer tega so zakoni proti „propagandi“ z zvezi z osebami LGBTQ in represivni ukrepi proti nevladnim organizacijam ali organizacijam, ki prejemajo sredstva iz virov zunaj Rusije. Parlament je aprila 2017 sprejel resolucijo, v kateri obsoja aretacijo Navalnija. Maja 2016 je ostro obsodil brezprimerno pogoste kršitve človekovih pravic prebivalcev Krima, zlasti Tatarov. Marca 2017 je pozval Rusijo, naj izpusti več kot 30 ukrajinskih državljanov, ki so bili zaprti ali jim je bila omejena svoboda.

Od leta 1997 do 2014 so se odnosi z ruskimi zakonodajalci večinoma razvijali v okviru odbora za parlamentarno sodelovanje, to je interparlamentarnega foruma, ki je bil vzpostavljen s sporazumom o partnerstvu in sodelovanju EU-Rusija iz leta 1994. Odbor za parlamentarno sodelovanje je med letom 1997 in začetkom leta 2014 služil kot stabilna platforma za razvoj sodelovanja in dialoga med delegacijami Evropskega parlamenta in ruske zvezne skupščine. Marca 2014 je Parlament v skladu z diplomatskimi omejevalnimi ukrepi, uvedenimi kot odziv na krizo v Ukrajini, ukinil medparlamentarne odnose z rusko zvezno skupščino. Delegacija Evropskega parlamenta v odboru za parlamentarno sodelovanje EU–Rusija se še naprej na lastno pest srečuje in razpravlja o vprašanih, povezanih z odnosi med EU in Rusijo. Ohranja tudi forum, v okviru katerega potekajo razprave in izmenjava s predstavniki ruske civilne družbe, nevladnimi organizacijami in mediji.

Rusija Evropskega parlamenta že od leta 1999 ni povabila na opazovanje volitev; Parlament tudi sicer ne opravlja nobenih drugih s tem povezanih dejavnosti v tej državi.

Mario Damen
05/2019

